

VESTFOLD AVDELING AV FORTIDSMINNEFORENINGEN

KOMMENTARER TIL KOMMUNEPLANENS
AREALDEL
FOR LARVIK KOMMUNE

KOMMUNEPLANUTVALGETS HØRINGSUTKAST
RÅDMANNENS FORSLAG TIL TEKSTDOKUMENTER OG
BESTEMMELSER, VURDERING AV UTBYGGINGSOMRÅDER OG KART

Til høyre på bildet Bisjord gård, fredet 1923. Til venstre Kiil gård og midt på bildet i bakgrunnen ved Lågen, fergestedet fra 1700-tallet. Kulturlandskapet ønskes nedbygget med industri. Det fredede huset er forslått gitt formål kontor/industri. Fylkeslandbruksmyndighetene og fylkeskommunen har varslet innsigelser. Larvik kommune har ikke avsatt bevaringsformål på plankart eller tekstdel.

Larvik/Tønsberg desember 2001

Innhold

Innledning

side 3

Kommuneplanutvalgets arbeid

side 4

Uttalelse til kommuneplanutvalgets høringsutkast

side 5

Uttalelse til rådmannens forslag til tekstdokument, bestemmelser og kart

side 9

INNLEDNING

Arbeidet med kommuneplanens arealdel for Larvik kommune har nå pågått siden våren 1999. Rådmannens og det politiske flertallets høringsutkast er så ulike at det ikke har vært ønskelig eller mulig for kommunen å presentere dem i det samme omslaget. Kommuneplanutvalgets referater viser at et politisk mindretall gjentatte ganger fremmet forslag om forpliktende bestemmelser vedr. kulturminnevern og bestemmelse om kommuneplanens forrang fremfor virkningen av eldre reguleringsplaner. Forslaget ble hver gang nedstemt syv mot tre. På basis av det politiske flertallets høringsutkast er det ikke vanskelig å slå fast at det ikke er særlig politisk flertallsvilje til å ivareta kulturminner og kulturlandskaper i Larvik kommune. Rådmannens innstilling er da også preget av gode men uforpliktende formuleringer som ikke prioriteres i de konkrete sakene.

Det mest urovekkende eksemplet er behandlingen av fredede Bisjord gård som ikke oppgis å være fredet, selv etter en årelang og støyende offentlig prosess i forhold til naboskap til større boligfelt og viktige verneinteresser av forskjellig slag. Ei heller merkes det av noe bevaringsformål over gården og den fylkeskommunale saksbehandlingen refereres til i villedende vendinger. Til vår overraskelse ser vi at det verdifulle historisme-anlegget Balders hage er vurdert som lite konfliktpotensiale i forhold til nedbygging av næromgivelsene. Til tross for at Fylkeskommunen varslet innsigelse mot slike planer allerede i 1998 og 2000 bl.a. på grunnlag av konflikt med kulturminneinteresser. Slikt skaper ikke tillit til at tekstdelens uttrykte vilje til vern er ment å følges opp i praktisk handling. I tillegg er kartdelen preget av en gjennomført feilaktig og forvirrende tegn og symbolbruk i samband med båndlegging og bevaringsformål av forskjellig slag.

Et stort antall områder med kulturminne og naturvern konfliktpotensiale ønskes lagt ut til byggeområder. Det varsler at både flertallets og rådmannens høringsutkast vil høste storm. Ikke bare lokalt i pressen, men også i forhold til interesseorganisasjonene og statlige og regionale faginteresser. Vi spør hvilke fremtidige behov for arbeidsplasser og boliger man bygger på? Vi går nå inn i en periode med svært usikre vekstprognoser. Nedleggelsen av leiren vil i verste fall medføre tap av 200 arbeidsplasser og Forestia Agnes har varslet reduksjon med over 40 stillinger. Utbyggingsiveren som gjenspeiles i høringsutkastene ser ut til å basere seg på ønsker fra private grunneiere og næringsliv. Vi savner en ramme for fremtidig utvikling istedenfor den ønskelisten som presenteres. Vi savner en tydeliggjøring av statlige føringer og en klar kartdel. Tekstdelen gir ikke grunnlag for å oppfatte kommunens forståelse for kulturminnenes verdi. Selve problematikken rundt vern synes å være ufordøyd av kommunens saksbehandlere og overhode ikke smakt på av det politiske flertallet.

Fortidsminneforeningens Vestfoldavdeling har etter beste evne gått gjennom materialet og gitt noen bemerkninger. Det er helt sikkert enkeltheter vi har oversett og temaer vi kunne utredet bedre. (Vi kan sogar også ta feil) Vi håper imidlertid at saksbehandlere i kommunen kan ha nytte av våre kommentarer. Likeledes at det politiske flertall tar seg umaken med å lese dette. Til hjelp for lesere som ikke besitter høringsutkastene har vi lagt ved utdrag. Fortidsminneforeningen er på sin side ikke overrasket, men svært uroet av innholdet i høringsutkastene. Vi håper man er villige til å følge opp dialogen som innledes i denne høringsuttalelsen.

Ragnar Kristensen, styremedlem, Vestfoldavdelingen

Kommuneplanutvalgets arbeide

Følgende forslag til fellesbestemmelser vedr.kulturminnevern ble fremmet tre ganger i Kommuneplanutvalgets møter. Teksten ble hver gang innstilt på mer kompromiss, men ble likevel nedstemt av det politiske flertall hver gang. Forslaget ble fremmet av V og støttet av Ap og SV. I Larvik følger ikke tilslutning til vern den brede enighet som kan registreres blandt sentrale politikere. Fortidsminneforeningen bringer forslaget opp igjen og foreslår at det tas inn i fellesbestemmelsene til Kommuneplanens arealdel (§4a siste setning siste del ønsker vi erstattet med “siste vedtatte plan er gjeldende”):

FELLESBESTEMMELSER

§2 Plankrav

Fredede bygninger og områder regulert til ”spesialområde bevaring”, verneverdige kulturmiljøer og enkeltobjekter, naturområder og friluftsområder er en viktig del av kommuneplanens arealdel og må omtales på samme måte (opplisting m.v.). De må også markeres med symboler på arealdelen.

Arealdelen av kommuneplanen skal, under de ulike formålsområdene, inneholde en utredning av konsekvenser for vernede og verneverdige objekter og miljøer som måtte berøres av foreslåtte eller tidligere vedtatte arealformålstyper. Strategidelen skal gi overordnede føringer for hvorledes de ulike kategorier av vernede og bevaringsverdige objekter skal prioriteres i forhold til andre samfunnsinteresser. Det skal vises hvorledes føringer og konsekvenser forholder seg til overordnede nasjonale føringer for vern av kulturminner og miljøer. Listen skal:

- “ være grunnlag for utvelgelse/prioritering av objekter/miljøer som foreslås omfattet av regulering til bevaring etter Plan og bygningslovens §25.6 samt initiativ overfor vernemyndighetene om fredning etter Lov om kulturminner.
- ◆ være grunnlag for bedre oversikt over behovet for ytterligere vernetiltak i forbindelse med arealplanlegging i områder hvor det allerede eksisterer enkeltobjekter vernet etter Lov om kulturminner eller Plan og bygningslovens §25.6.
- “ benyttes i kommunal saksbehandling av byggesaker, reguleringssaker og arealplansaker som en sjekklister. det verneverdige objekter er berørt, skal konsekvenser av tiltak eller regulering utredes og vernemyndighetene rådspørres med hjemmel i Plan og bygningslovens §10.1. Listen skal bidra til å kvalitets sikre kommunens meldeplikt i henhold til Lov om kulturminner §25, annet ledd.
- “ utarbeides i samråd med vernemyndighetene og baseres på SEFRAK registret, samt oppfølgende og utfyllende registreringsarbeide.

Retningslinjer til §2 Plankrav

- a. Ved utarbeidelse av regulerings- og bebyggelsesplaner skal konsekvenser for listeførte objekter og miljøer innen planområdet utredes. Behovet for regulering til bevaring skal utarbeides på et tidlig tidspunkt i planarbeidet.
- b. Arealdelen skal i størst mulig grad angi ønsket lokalisering av vernetiltak.

§4 rettsvirkninger av planen

- a. Arealbruk avsatt i kommuneplanen er gjeldende foran eldre reguleringsplaner dersom det er avvik. Prinsippet er at siste gjeldende plan er gjeldende.
- b. Unntak fra den generelle regelen om kommuneplanen som overordnet og forpliktende styringsredskap må begrunnes særskilt.

Kommentarer til kommuneplanens arealdel for Larvik kommune. Kommuneplanutvalgets høringsutkast.

Kommuneplanutvalgets flertallsinnstilling

Vi oppfatter kommuneplanutvalgets flertallsinnstilling som usedvanlig uheldig i forhold til alle slags verneinteresser. Flertallsinnstillingen står etter vår oppfatning for en lokalråderettstankegang som kun imøtekommer ensidige og kortsiktige næringsinteresser, tildels i strid med befolkningens langsiktige interesse av å ivareta miljøkvaliteter. Gjennom nasjonale målsettinger, retningslinjer og lover er det offentliges ansvar for å ivareta allmeninteressene blitt vesentlig styrket siden Bygningsloven av 1965. Bygningsmyndighetene har et selvstendig ansvar for å ivareta kultur og natur interessene. Det er en grunnleggende rettighet som tilhører innbyggerne. Særlover som Kulturminneloven og Naturvernloven fritar ikke Plan og bygningsmyndighetene fra å bruke sin rett til å sikre innbyggernes rett til å oppleve kulturminner og natur.

*“Særlig viktig er dette fordi eierinteressene ofte vil være representert ved advokater som blir betalt for å gå sterkt inn for sine klienter, særlig de store sådanne. Allmenheten og dens interesser vil ofte ikke være representert med noen tilsvarende talsmann. Dens interesser og rettigheter har ofte fallt ut av bildet i praksis. Dette gjelder også fordi enkelte advokater endog har påstått at nettopp eieren har et slags rettskrav på å få skyve andres rettigheter og spesielt allmenhetens ut – på tross av at disses andre rettigheter er like vel begrunnet som eierens.....
.....det er viktig at myndighetene er klar over disse forhold, og at de virkelig benytter seg av sin utvidede kompetanse til å verne om alle beskyttelsesverdige interesser og rettigheter.”*
(Fleischer: Plan og bygningsretten side 46).

Flertallsinnstillingen er for meget opptatt av formuleringer i enkelte lovverk og ser bort fra delegasjoner, rundskriv, stortingsmeldinger etc. som regulerer forvaltningssystem og nasjonale målsettinger. En slik fragmentarisk virkelighetsbeskrivelse tjener kun til å konsentrere politisk makt i lokale maktsentra.

“På ett område har fylkeskommunen noe mer vidtrekkende ansvar, nemlig for å fastlegge retningslinjer for bruken av arealer og naturressurser i fylket når det gjelder spørsmål som får vesentlige virkninger ut over grensene for en kommune”. For Larvik Kommune med et areal på tilnærmet en firedel av fylkets totale areal må denne type spørsmål være begrenset.” (sitat fra kommuneplanutvalgets flertallsinnstilling side 1, Overordnede føringer).

At Larvik kommune på grunn av sitt arealomfang skulle være unndratt overordnede grep vedr. regionale interesser er en slutning vi ikke ser fornuft i. Vi tror ikke det åndelige overblikk i Larvik blir mer høytflyvende av antall kvadratmeter grunn. Man kan like gjerne spørre seg om Vestfold fylke kanskje er for lite.

Vi minner om et sentralt prinsipp:

“ressursforvaltning må skje ut fra en forsvarlig samfunnsmessig vurdering, eller i det hele å representere et samfunnssyn og ikke være knyttet til bare en enkelt gruppe som man tilfeldigvis er knyttet til....” (Fleischer: Plan og bygningsretten side 49).

Det har alltid i historien vært slik at befolkningen har henvendt seg til sentralmakten når det lokale maktapparatet strider mot lokale almeninteresser. Her er nok ikke Larvik noe unntak. Fortidsminneforeningens Vestfoldavdeling må minne om at forvaltningssystemet skal bygge på maktfordeling og ivaretagelse av statlige og regionale særinteresser gjennom sidestilte og overordnede organer og mulighet for statlig styring av nasjonale og regionale interesser. Noe annet tror vi ikke er i befolkningens langsiktige interesse. Konsekvensen av Kommuneplanutvalgets flertallsinnstilling vil være at den enkelte grunneiers råderett gis rettsvern, mens almenheten fratras det samme.

“Bygger man på at en avgjørelse bør treffes og påvirkes av dem som den angår, blir det åpenbart at man ikke kan gå inn for et rendyrket kommunalt selvstyre - der de enkelte bare tar hensyn til sine interesser, og fremmer disse på tvers av kanskje vesentlig større interesser for befolkningen i andre kommuner. Dete kan ikke være noen god løsning , hverken ut fra demokratiske prinsipper eller ut fra ønsket om å oppnå et optimal utnyttelse av de begrensede ressurser som står til rådighet, fra hele samfunnets synspunkt. Det var bare i vår grunnlov – fra 1814 og utover – at stemmeretten og retten til å påvirke den politiske beslutningsprosess var spesielt knyttet til om man var eier av faste eiendommer.” (Fleischer: Plan og bygnings-retten side 48).

Utvalgets innstilling bærer preg av en skadelig isolasjonisme og frykt for fagkompetanse som kan sette kommunens egne oppfatninger i dårlig lys. Forståelsen av vesentlige målsettinger og samfunnsinteresser som må være med i en avveining av arealbruken er så snever at Fortidsminneforeningen vil uttrykke frykt for det kommunale selvstyrets fremtid om slike oppfatninger vinner frem. Vi frykter for fremtiden til Larviks uerstattelige natur- og kulturressurser. Vi savner en helhetsforståelse av forvaltningssystemet i kommuneplanutvalgets høringsutkast.

Vedr. innledning. Fortidsminneforeningen vil bemerke at utvalget bare legger vekt på næringsutvikling. Et flertall av befolkningen mener det er viktig å ta vare på kulturminner og de fleste undersøkelser viser at folk vektlegger miljøkvaliteter og andre faktorer. Utvalget ser ut til å ta drepen på Larviks attraktivitet som boområde ved sin ensidige fokus på næringsutvikling og trafikkavvikling som eneste basis for arealbruksvurderinger. Vi vil minne om at det også er i næringslivets langsiktige interesse at innbyggernes og arbeidstagernes grunnleggende behov og interesser tas vare på. Næringslivets interesser bør ikke defineres bare ut fra behovet for økonomisk gevinst. I det lange løp vil en slik definisjon undergrave næringslivets eget vekstpotensiale.

Vedr. 1. Overordnede føringer. Vi viser til bemerkninger i de generelle betraktningene. Vi vil advare mot utvalgets tiltro til egen kompetanse og mener synet på fylkeskommunens rolle i planleggingen bunner i grunnleggende misforståelser vedr. fylkeskommunens oppgaver. Fylkeskommunen er tillagt en del statlige oppgaver i forbindelse med utøvelse av statlige faginteresser, spesielt innen kulturminnevern og plansaker. Følgelig har det hittil vært Fylkeskommunens oppgave å bringe kommunale planer som strider mot regionale og nasjonale faginteresser inn for fylkesmann/departement for megling/avgjørelse. Fylkeskommunen er fagetat innen kulturminnevern, noe kommunen ikke er. Slik er det bare.

Et flertall av politikere i Larvik må gjerne mene noe om fylkesplanens berettigelse eller virkninger samt om Fylkeskommunens plass og oppgaver, men det endrer ikke den virkelighet Stortinget og overordnede myndigheter har vedtatt skal gjelde.

Vedr. 2. Plan og bygningsloven er gitt av Stortinget langt på vei som en fullmaktslov, en lov om kompetansetildeling. Stortinget har tildelt kommunene kompetanse etter Plan og bygningsloven. En myndighet som i prinsippet kan trekkes tilbake. Departementet fastsetter forskrifter, rundskriv og retningslinjer som kommunene skal følge. Stortingsproposisjoner og meldinger gir til kjenne Stortingets premisser og langsiktige målsettinger som kommunene bør innordne i sin lovtøvelse. Et system basert på stor grad av frivillighet og samarbeide vil naturligvis ikke fungere om selv-råderetten strekkes så langt som det gjøres av Kommuneplanutvalgets flertall. Det er ikke slik at enhver ny regjering omkalfatrer nasjonale målsettinger innen arealplanlegging. Stortingsflertallet har vært relativt stabilt og innen f.eks. kulturminnevern er de nasjonale målsettingene systematisk styrket de siste tiårene på basis av stor tverrpolitisk enighet.

Departementenes faglige rådgivere, direktoratene har bygget ut kunnskapen om hvilke målsettinger som er nødvendige om ikke fornybare ressurser skal kunne leveres videre til etterfølgende generasjoner uten å være oppbrukt eller vesentlig skadet. Hittil har slike faglig baserte grunnleggende målsettinger møtt bred enighet blandt sentrale politikere. Det har resultert i nasjonale politiske målsettinger som forutsettes innarbeidet i kommunenes skjønnsmessige lovanvendelse. Kommunal planlegging, også i Larvik, bør ta opp i seg mer enn Plan og bygningslovens direkte uttrykte formuleringer, ellers er vi redd konfliktnivået mellom Larvik kommune og verden rundt samt med egne innbyggere kun vil øke til nye høyder.

”Det er fullkomment irrasjonelt og uheldig om kommune- eller fylkesgrenser skal få den betydning at bare de interesser som kan lokaliseres bosteds eller stemmemessig til den ene side av grensen, tas med i vurderingen eller blir tillagt en særlig vekt av denne grunn. Fra et objektivt, samfunnsmessig synspunkt må det kunne forlanges at hver enkelt interesse veies ut fra hvilken skade som vil følge av at interessen blir tilsidesatt.

En annen sak er at det blir vanskelig å oppnå dette i praksis. Den enkelte kommunalpolitiker vil ofte stå i en vanskelig stilling. Han er tross alt valgt av personer nettopp i hans kommune, og med mandat til å fremme disse interesser. Det kommunale selvstyre vil derfor lett kunne få alvorlige ulemper ved at interesseavveiningen skjer ut fra en altfor snever synsvinkel. Alvorlige skadevirkninger kan bli resultatet så lenge disse virkninger i første rekke blir følt av folk som ikke har stemmerett i vedkommende kommune.

Med denne bakgrunn blir det viktig at lovgiveren og de sentrale myndigheter sørger for en slik koordinering og kontroll at man unngår den ensidighet og hensynsløshet som et rendyrket kommunalt selvstyre kan føre til. I det lange løp er det nødvendig dersom utviklingen ikke skal gå mot opphevelse av det kommunale selvstyre i dets helhet. (Fleischer: Plan og bygningsretten side 50).

Vedr. 4.1 behovet for nye boligområder. Vi merker oss at utvalget kun regner opp en viktig faktor for styring av boligområders plassering, nemlig infrastruktur. Vi savner en forståelse av begrensninger som bør settes av natur og kulturminnevernhensyn. Det ser ut som bare grunneieres ønsker styrer det politiske flertallets arealpolitikk – eller mangel på sådan. Vi minner om Østlandspostens oppslag om boligutvikling på Østre Halsen hvor beboere ikke ønsker sitt bevaringsverdige og dels bevaringsregulerte miljø ødelagt av store utviklingsprosjekter.

5.1. Ordinære næringsarealer Vi vil bemerke at utbygging av Hegdal nord, øst og syd vil komme i konflikt med nasjonale kulturminneinteresser, jordvern og naboskapsinteresser. Vi viser

til kommentarene til Rådmannens høringsforslag. Vedr. utbygging til campingnæring vil vi peke på konfliktpotensialet i forhold til strandsone, natur og kulturverdier generelt.

Vedr. utfyllende bestemmelser til plankartet.

Vedr. retningslinjer til §2 vil vi bemerke at utkastet sikkert mener områder regulert til bevaring og ikke regulert til kulturminnevern. Sistnevnte kategori finnes ikke i lovverket. Videre vil vi tro at paragrafen er overflødig da den kun beskriver gjeldende situasjon etter lovverket.

Vedr. retningslinjer til §3 vil vi bemerke at formuleringen åpner for nybygging og fortetting i strandsonen. Strandsonen er utover friluftsinnteressene, kystsamfunnets kulturlandskap og vår felles fasade mot verden og bør bevares også i den sammenhengen. Vi går sterkt i mot forslagene.

Vedr. § 4 Vi merker oss at flertallet i kommuneplanutvalget på samme måte som Rådmannen forutsetter at kommuneplanens arealdel ikke skal være et overordnet styringsredskap, men mer en høyttenkning. Vi viser til vår kommentar til Rådmannens høringsutkast.

vedr. § 10 spredt bolig og næringsbebyggelse. Å la være å bygge ned verdifulle områder ser ikke ut til ikke å være en del av kommuneplanutvalgets målsetting. Vi savner en formulering som legger hinder for utbygging i verdifulle natur og kulturlandskapsområder.

Vedr. kap. V, båndlagte områder savner vi retningslinjer for områder båndlagt for bevaring.

Kommentarer til kommuneplanens arealdel for Larvik kommune Rådmannens forslag til tekstdokument og bestemmelser samt vedlegg 1: vurdering av forslag til utbyggingsområder.

Generelt om forslag til utbyggingsområder

Det er et meget omfattende antall private forslag som legges frem. Det har derfor ikke vært mulig for Fortidsminneforeningens Vestfold avdeling å gå inn i vært enkelt forslag. Vi har merket oss noen steds/gårdsnavn og anmerkninger i oversikten som forteller om kulturminne/landskapskonflikter og kommentert disse. Vi er alarmert av den fastlåste holdning kommunen viser i forhold til Hegdal syd/Bisjord utbyggingen. Vi ser at kartet mangler planlagt bevaringsformål rundt den fredede gården. Vi mener det er lite fremtidsrettet å bygge ned disse i kulturminneforstand viktige arealene mens man faktisk venter på det store Ringdalsfeltet. Slik vi har oppfattet det er manglende fremdrift i forhold til veimyndighetene årsak til at dette viktige industrifeltet ikke er nærmere ferdigstillelse. Det oppfatter vi som en kortsiktig og kostbar løsning på et midlertidig problem.

Det er ikke vår fremste oppgave å forholde oss til strandsoneproblematikken, men vi vil peke på at strandsonen er kystsamfunnets fasade mot verden. Det er derfor ikke likegyldig om strandsonen bevares eller utvikles. Vi er alarmert av økende nedbygging og fortetting på arealer som bør beholde sin eksisterende karakter av sjeldent og særpreget natur/kulturlandskap. Det store antall private utbyggingsforslag oppfatter vi som et symptom på forventninger om frislipp i forhold til restriksjoner på arealutnyttelse. Larviks mest verdifulle ressurser er de gitte naturforholdene og den spennende rike historien, avleiret i form av kulturminner. Det er disse ressursene som skiller Larvik fra andre byer og utgjør et verdifullt ikke fornybart fremtidig potensiale for forskjellige typer av vekst. Vedr. naturkvalitetene viser vi til ”Uttalelse til kommuneplan for Larvik 2001 – 2005: Forslag om betydelige naturinngrep i kystsonen i Larvik” av fotograf og journalist Torgeir Wittersø Skancke.

Generelt er vi av den oppfatning at kulturminneinteresser ikke prioriteres høyt nok.

Generelt om tekstdokument og bestemmelser

Tekstdokumentet og bestemmelsene har mange gode formuleringer. Vi savner imidlertid bedre og klarere helhetsgrep som viser forståelse av temaet, større forpliktelse til kulturminnevern og en klarere selvstendig anvendelse av almenne prinsipper og målsettinger på lokale forhold. Vi finner spesielt referansen til offentlige dokumenter og nasjonale målsettinger mangelfull. Vi mener at nasjonale målsettinger som berører arealplanlegging finnes i flere ulike sektors dokumenter. Vi savner formulering av kommunens egne prioriteringer i forhold til kulturminnesituasjonen i Larvik. Hvordan vurderer kommunen bevaringsgraderinger sett i forhold til andre interesseprioriteringer mht arealbruk. Hvordan vil kommunen prioritere i arealkonflikter som involverer kulturminneinteresser av forskjellig gradering mot andre samfunnsinteresser med ulik gradering i forhold til overordnede målsettinger? En slags vurderingskartlegging for denne kommunale virkeligheten. Hva er det kommunale kulturminnevernets målsetting for neste periode, deriblandt en realistisk analyse av de problemene kommunen står overfor på området. Vi er enige i mye av meningsinnholdet, men savner tydelig konfliktbeskrivelse, klarere grep og mer forpliktelse.

Arealdelens kart og symbolbruk: båndlagte områder.

Kartdelen er arealdelens viktigste dokument. Likevel ser vi at tegnanvendelsen ikke samsvarer med faktum. Flere områder er angitt med grønn farge og loddrett skravering som eksisterende båndlegging etter kulturminneloven. Dette er positivt ikke riktig. Båndleggingen av Yttersø gårds nærområder har fått for lite areal i forhold til Riksantikvarens faktiske vedtak. Vedtaket er dessuten påklaget av kommunen selv. Området rundt Norby, Hovland, Tollerodden og Gumserød samt enkelte forminnefelter er markert slik til tross for at de ikke er båndlagt etter slik lov. Områdene er i høyden regulert til bevaring etter PBL. Er det meningen å foreslå slik båndlegging burde det fremkommet med korrekt skravering uten farge. Det som ser ut som fredningsmerking på kartet i realiteten er kommunal bevaringsregulering eller overhodet ingenting.

Fredning av arealer/miljøer gjøres pr. i dag med hjemmel i Kulturminnelovens §19 som områdefredning eller etter § 20 som kulturmiljøfredning. Vi er klar over at det diskuteres å gi kommunene rett til å foreslå områdefredninger, men ingenting er avgjort ennå. (I prinsippet har enhver rett til å foreslå slik fredning i dag). Vi går ut fra at det er områdefredninger Rådmannen refererer til med tegnbruken på plankartet. Vi vil bemerke at områdefredning gjøres på grunnlag av Kulturminnelovens § 19 som forutsetter sikring av fredet bygnings virkning i miljøet. Den gamle lystgården fra 1760-årene, Norby hvor eiendommen er merket eksisterende båndlegging etter kulturminneloven, er ikke fredet overhodet. KML §19 kan derfor ikke brukes. Gumserød gård er merket båndlagt i et arealomfang som ikke kan forsvares på grunnlag av samme paragraf. Området Kirkestredet/Tollrodden er merket båndlagt i et omfang som neppe vil samsvare med kulturminnefaglige vurderinger. Viktige deler av området, som fredede Hospitalet, Larvik kirkes grunn samt strandsonerealene er viktig premis for bygningenes virkning i miljøet. Likevel er de så langt vi kan se ikke inkludert. Den totalutbygde hagen til Alders Hvile er inkludert uten at vi lenger kan se at det er særlig bevaringsverdig tilbake på eiendommen (utenom den sterkt ribbede hovedbygningen fra 1730-årene og noen få kvadratmeter rest av hage). Vi stiller spørsmål ved de kulturminnefaglige vurderingene bak merkingen. Til slutt vil vi bemerke at ingen av disse arealene som er merket eksisterende områder båndlagt etter kulturminneloven samsvarer med faktum. I dag er områdene i høyden regulert etter Plan og bygningsloven. Dersom Rådmannen ønsker slik båndlegging skal vel arealene merkes kun med skravering uten farge. Dersom merkingen på kartet referer til annen type fredning som eventuelt ikke er lovfestet enda, mener vi det bør utredes i tekstdelen hva Rådmannen faktisk mener med tegnbruken på kartet. Dersom kommunen kun mener at områdene skal båndlegges i en fireårsperiode i påvente av fredning etter Kulturminneloven ved Riksantikvarens vedtak bør det fremgå klart.

Det er fristende å bemerke at kommunen for flere av eiendommenes del allerede har tillatt en omkransende industrinedbygging som innebærer at man sitter tilbake med tunet og en privat hageflekk. Vi vil anta at eierne lett vil føle at kommunen nå vil beskytte eiendommen mot eierne som har hegnet om sine kulturminner og la industriområdene rundt være i fred for tiltak. At en av Larviks viktigste fredede bygninger Bisjord gård kun er merket med farge som innebærer industri/kontor formål er alarmerende. Her er ikke engang symbolbruk som antyder planlagt bevaringsområde etter Plan og bygningsloven. Vi vil også bemerke at arealene rundt Fritzøehus kun er merket med blek grønn farge for LNF områder. Arealene er fredet etter naturvernloven og bør derfor merkes eksisterende båndlagt etter naturvernloven med skråstilt skravering og gressgrønn farge. Vi er enige med Rådmannen i at det er lurt å sikre områder rundt fredede bygninger med områdefredning og vi mener at fredning er en sikrere og mer varig ordning enn bevaringsregulering. Derfor er vi enig i prinsippet, men savner en redegjørelse for fredningstypen samt et faglig

begrunnet tilfredsstillende arealomfang. Det kan se ut som Rådmannens båndlegging følger eiendomsgrenser eller omfanget av eldre reguleringsplaner. Kulturminneloven og Plan og bygningsloven er to forskjellige lovverk som krever selvstendige begrunnelser. Eiendomsgrenser er i utgangspunktet ikke gitt å være tilfredsstillende arealomfang ved beskyttelse av et kulturminnes virkning i landskapet. Vi ber om en kulturminnefaglig vurdering av omfanget av eventuelle foreslåtte båndlegginger.

Vi viser forøvrig til at rundskriv.... ”Kulturminnevern etter plan og bygningsloven” forteller at *“Områder som er fredet med hjemmel i KML skal vises i planen. Det som imidlertid er viktig med denne bestemmelsen, er at man kan båndlegge områder for en fireårsperiode i påvente av fredning etter KML eller regulering til spesialområde med formål bevaring. Tiltak som vil være i strid med verneformålet, kan ikke iverksettes i båndleggingsperioden, jfr nedenfor om rettsvirkningene av planen. PBLs regler vil derfor i disse tilfellene kunne erstatte/supplere KML § 22 nr. 4 om midlertidig fredning. Det må imidlertid være en stor grad av sikkerhet for at fredningen eller regulering til bevaring blir gjennomført i løpet av båndleggingsperioden.”*

Vi ber om en avklaring av hva Rådmannen mener med symbolbruken på kartet i forbindelse med båndlegging til verneformål. Vi mener tekstdelen bør inneholde en forklaring på hvor og hvordan forskjellige typer vern er tenkt brukt. Det bør også redegjøres for Kulturminnelovens og Plan og bygningslovens virke- og myndighetsområde.

Arealdelens kart. Symbol og tegnbruk. Bevaringsområder.

Vi vil bemerke at eksisterende bevaringsregulerte områder ikke er merket av som regulert verneverdig bygnings og anleggsmiljø med tegnforklaringens symbolbruk på arealdelens kart. Dette gjelder regulerte bevaringsområder i Larvik som Østre Halsen, Tollerodden/Kirkestredet, Langestrand, Torstrand, Helgeroa, og Nevlunghavn. I stedet er områdene kun angitt som boligområder med henvisning til rubrikken byggeområder. Vi vil peke på at kombinasjon av formålene byggeområde og bevaring ikke er forenlige da de ikke lar seg oppfylle samtidig. Bevaringsplanene for de omtalte områdene har så langt vi vet kombinerte formål bevaring og bolig(bruksformål), ikke byggeområde. Slik det fremgår av kartet ser det ut som rådmannen foreslår å avskaffe en del bevaringsområder. Vi går ut fra at det ikke er hensikten.

Målsettinger som bør refereres til i tekstdelen

Vi mener utvalget av dokumenter som gir nasjonale føringer for kulturminnevern i arealpolitikken bør utvides en del. Følgende dokumenter bør etter vår oppfatning nevnes og refereres til: St meld nr 58 (1996 - 97) Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling, St meld nr 28 (1997-98) Oppfølging av HABITAT II Om miljøhensyn i bolig- og byggsektoren, St meld nr 29 (1996-97) Regional planlegging og arealpolitikk, Riksantikvaren. Strategisk plan 2000-2005, St.meld. nr. 24 (2000-2001), Lov om kulturminner, Plan- og bygningslov, Rikspolitiske retningslinjer for planlegging i kyst- og sjøområder i Oslofjorden, Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen, Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging, Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag, Nasjonale mål og interesser i fylkes- og kommuneplanleggingen, Rundskriv T-2/98, Runskriv T-4-92 Kulturminnevern etter Plan og bygningsloven. Vi vil bemerke at kulturminnevern er en sektorovergripende interesse hvor føringer av betydning for arealpolitikk finnes i flere sektorens målsettinger. Vi viser til Tove

Lisbeth Vasviks rapport for KS: “Kulturminnevernets rolle i en bærekraftig utvikling- nasjonalt, regionalt og lokalt.” Rapporten gir en samlet oversikt over målsettinger og forvaltning.

Vedr. 2.5 Handel og sentrumsutvikling. Vi vil bemerke at analysen av sentrums kvaliteter er helt blottet for kulturminne/miljø kvaliteter. Det pekes på mange faktorer som skal virke for tiltrekning til sentrum, deriblandt estetikk. Rehabilitering og utvikling av gammel bebyggelse, synliggjøring av historiske kvaliteter som bevirker identifikasjon etc er utelatt fra analysen. Dette er spesielt bemerkelsesverdig all den tid Larvik sentrum de siste årene har vært gjennom en rekke miljøkatastrofer hvor bl.a.gammel og tradisjonsrik trehusbebyggelse er blitt erstattet av betong og tegl i en målestokk som er fremmed for Larvik. Vi viser til folkeaksjonen for å redde Festiviteten hvor det spontant ble samlet inn 3000 underskrifter på kort tid. Et flertall av de spurte ga til kjenne at den miljøfiendtlige og tradisjonsløse utviklingen av sentrum var grunn til deres fortvilelse over tingenes tilstand. Det er en alminnelig mening at entreprenørene bestemmer byutviklingen. Rådmannens fremstilling bygger opp under en slik mistanke. Fortidsminneforeningene vil minne om at Larvik for noen år siden ble utnevnt til nordens største trehusby. Den rekorden står for fall om den utviklingen vi nå ser, får fortsette slik Rådmannens fremstilling indikerer. Vi vil også påpeke at estetiske betraktninger om byutvikling blir hule og meningsløse og kalde om ikke vurderingene omfatter bevaring, tradisjon og humanitet som en del av innholdet.

Gjennomgang av enkelte utbyggingsforslag

Totalt har vi kommet til at det er lagt frem 118 private forslag til utbyggingsfelter. 28 av de foreslåtte utbyggingsfeltene er av rådmannen vurdert til liten eller ingen konflikt med kulturminner. Totalt 82 utbyggingsforslag er markert med middels konfliktpotensiale i forhold til kulturminner. 8 felter er vurdert å ha stort konfliktpotensiale.

Rådmannen innstiller mot 43 felter med middels konflikt og kommuneplanutvalgets flertall mot 25 av disse. Rådmannen innstiller mot 4 av feltene med stor konflikt i forhold til kulturlandskap/kulturminner og kommuneplanutvalgets flertall mot 1 av disse. Fortidsminneforeningen er overrasket over at ”Balders hage” er vurdert på lavt eller ikke eksisterende konfliktpotensiale som kulturminne. Det får oss til å sette spørsmål ved andre vurderinger. Vi kan derfor bare beklage at vi ikke har kapasitet til å gå inn i hvert enkelt forslag. I gjennomgangen av forslag under, har vi stort sett vært henvist til å stole på Rådmannens vurdering av konfliktpotensiale i forhold til kulturminner. Vi tar forbeholdet at vi ikke nødvendigvis vil være enige i Rådmannens vurdering etter en selvstendig gjennomgang av hvert enkelt forslag.

Følgende felter er av Fortidsminneforeningen vurdert som stort konfliktpotensiale i forhold til kulturminner (Rådmannen vurderer 8 felter, Fortidsminneforeningen anslår minst 15 felter

B 20 Vestli Stokkeskog, Trondsrød ved Holmejordet. Boliger anbefales av rådmannen. Gården har lang historie som kan føres ned til jernalder. verneverdig tidlig 1800s bebyggelse. Gården ligger ennå i naturlige omgivelser og bør for fremtiden også få dominere landskapet. Det bør ikke tillates mer bebyggelse i dette feltet enn det er i dag. Gårdsanlegget bør ligge alene og oppfattes som en sluttet enhet i et landskap som holdes i hevd som kulturlandskap.

B46 Rønningen, Helgeroa

Utbygging av området innebærer arealkonflikt med kulturminner. Fortidsminneforeningen går mot utbygging her. Et av de eldste steder for bosetting i Vestfold.

B 49 Brunla gård – boliger anbefales ikke av rådmannen. 7 dekar 5 boliger

B 07 Brunla gård C – boliger anbefales ikke av rådmannen 25 dekar 50 boliger

Vedr. B 48, B 49 og B 07 er vi enige med rådmannen. utbygging anbefales ikke.

B 08 Brunla gård område B. anbefales ikke av Rådmann og kommuneplanutvalg.

Fortidsminneforeningen er enig i vurderingen

B 09 Brunla gård A - boliger anbefales av rådmannen 67 dekar 134 boliger

vi mener dette er blandt Larviks viktigste og mest bevaringsverdige gårdsanlegg med lange og rike historiske tradisjoner. Området må kunne karakteriseres som et kulturhistorisk kjerneområde. Utbyggingsforslagene skiller viktige deler av kulturområdet fra hverandre og publikum mister muligheten til å vandre i et sammenhengende kulturlandskap. I den sammenhengen vil vi spesielt bemerke at friområde og Solstad gravfelt, et av Vestfolds største gjenværende gravplasser fra jernalderen blir adskilt. Vedr. punkt B 49, B 07 og B09, går Fortidsminneforeningen mot utbyggingsforslagene.

B 16 Verkensgården – boliger anbefales av rådmannen 12 dekar 36 boliger

Vi mener hele det gamle verksområdet til Fritzøe verk bør omfattes av en kulturmiljøfredning for å sikre områdets nasjonale kulturminne kvaliteter. Utbygging i området bør vurderes i samråd med sentrale vernemyndigheter. Utbygging i området bør avvente endelig politisk behandling og eventuelle vernetiltak som måtte treffes etter enten Plan og bygningsloven eller Kulturminneloven.

B 18 Balders hage - Boliger anbefales av rådmannen, 10 dekar 20 boliger

Området ligger i strandsone og i umiddelbar nærhet av Balders hage, en villa bygget i 1879 som privatbolig av grosserer og tobakksfabrikant J.W.Falch som et usedvanlig herskkelig anlegg i historismestil med innslag av nybarokk og nyrenessanse. Villaen ble senere overtatt av godseier Fritz Michael Treschow. Under siste krig ble området brukt som kommandosentral av okkupasjonsmakten og det ble bygget forsvarsanlegg på og i fjellet. En restaurering ledet av Prof. Thomas Thiis Evensen innbragte bygningen kommunens restaureringspris i 1991.

Vi mener bygningen med omgivelser er av regional bevaringsverdi og svært viktig for lokalsamfunnet. Det kan diskuteres om bygningen sett i sammenheng med landskapet rundt kan ha nasjonal verdi. Anlegget vender ut mot Larviksbukten med en karakteristisk fasade som møter alle sjøfarende som ankommer Larvik. Omrammet av grønt fremstår bygningen herskkelig og markant i terrenget. Vi finner det svært uheldig å plassere nybygg i en slik nærhet. En slik herskkelig villa bør beholde mest mulig av sine opprinnelige omgivelser som er karakterisert av park og grøntanlegg. Balders Hages naturlige omgivelser bør hegnes om.

Området omfatter også Jordfallen, et vakkert og spesielt naturområde hvor det i forrige århundre lå et skipsverft hvor skipskonstruktøren Colin Archer fikk sin opplæring. Her er store jernringer brukt til forhaling av skutene og skinneganger ut i vannet samt rester etter gamle grunnmurer som minner folk som besøker stranda om tidligere tider. Det var også teglverk her på 1800-tallet. Det tilhørte Grevskapet og var i drift mesteparten av ”grevlingtiden”. Selve fjellmassivet inneholder underjordiske militæranlegg og på fjellet er det bunkere, løpegraver og skytestillinger. Sett i

sammenheng med villaens funksjon som tysk kommandosentral mener vi disse anleggene må vurderes å ha bevaringsverdi. Vi er ikke enig i Rådmannens vurdering som lite konfliktpotensiale i forhold til kulturminner. Vi viser i den sammenhengen til at Fylkeskommunen har varslet og senere opprettholdt innsigelse mot utbyggingsforslag. Likeledes har Fylkesmannens Miljøvern-avdeling varslet innsigelse på grunnlag av estetikk, natur og strandsone konflikter. Det foreslåtte boligområdet vil gjøre at stranda får en privat karakter og kulturminner som er viktige for distriktets befolkning vil ødelegges eller gjøres utilgjengelige og miste sin pedagogiske sammenheng. Fortidsminneforeningen går mot foreslått utbyggingsformål for felt B 18.

N 05 Elveveien – industri anbefales ikke av rådmannen. 9 dekar. Vi mener at ytterligere industribygg langs lågens nedre del bør forhindres. Lågenvassdraget er etter vår oppfatning i nasjonal verneklasse både som kultur og naturområde. det som er igjen av vassdraget nedenfor Bommestad bør bevares uten ytterligere utbygging. Områdene som i dag er lagt ut til friområder samt jordbruksarealene på østsiden bør fredes etter naturvernloven med hensyn også til kulturinnslagene. Fortidsminneforeningen har på grunnlag av høring foreslått en slik fredning for Naturverndirektoratet. Fortidsminneforeningen går mot utbygging i felt N 05.

N 19 Bommestad gård – industri anbefales av rådmannen. 19 dekar. Vi mener man bør avstå fra utbygging da konfliktpotensialet i forhold til kulturminner er stort. Området inneholder veiminner, gravhauger etc. Kjerneområde. Fortidsminneforeningen går mot utbygging i felt N 19.

N 25. Vrangsund/Bua

Her har den eldste bosettingen i Brunlanes vært, og steinbruddrift her vil være svært uheldig for kulturminner og kulturlandskap. Synlig fra sjøen og utfartstedene Vrangsund / Håøya. Vi går imot slik drift.

B 51 og B 52 Eftang – Utbygging anbefales ikke av Rådmannen. 6 dekar, 6 boliger. Fortidsminneforeningen slutter seg til rådmannens vurdering da det vil berøre viktig kulturlandskap og gamle gårder.

B 61 Berg, ”Fredly bedehus”. Ingen innstilling fra Rådmannen. Fortidsminneforeningen mener områdets eksisterende karakter bør ivaretas. Området er et kulturlandskap av vesentlig stor interesse som inneholder viktige kulturminner med svært stor tidsdybde. Berg middelalderkirke, Berg kirke fra slutten av 1800-tallet og Fredly bedehus fra noe nyere tid representerer et stort tidsspenn og virker sammen i landskapet. Vi mener det vil være uakseptabelt å bryte opp helheten i dette kulturlandskapet som inneholder ihvertfall ett kulturminne av nasjonal interesse.

B 62 Nalum søndre Området har etter Rådmannens vurdering stort konfliktpotensiale i forhold til kulturminner/landskap. Her var et viktig senter allerede for 13-1500 år siden. Det finnes gravrøyser og gravhauger her. Vi oppfatter området som spesielt sårbart og går mot byggeformål.

H 07 Aske vest), H08 Aske mellom og H09 Askeskogen

Rådmannen mener det her er middels konflikt med kultur/fornminner. Her er det flere gravrøyser og rundhauger, funn fra bronsealder. Fortidsminneforeningene går mot hyttefelt her.

Fortidsminneforeningen er skeptisk til det store antallet foreslåtte byggeområder med middels konfliktpotensiale i forhold til kulturminner. Vi savner en bedre gjennomgang av forslagene og er negative til aksept av forslagene uten slik vurdering. Følgende andre felter har iht. Rådmannens innstilling middels stort konfliktpotensiale i forhold til kulturminner:

Boligutbygging (42 felter):

A 03, Grevle, A 04 Helgeroa, A 05 Langestrand skole, B 06 Melø/Allum, B 11 Tvedalen, B 13 Tvedalen, B 17 helleren II, B 20 Vestli Stokkeskog, B 22 Agnesrønningen, B 24 Nevlungen, B 25 Eriksbakken, B 26 Hallingsås, B 27a+ B27b Nevlungen, B 28a og b Agnesrønningen, B 30 Rødberg/Tennvik, B 31 Sjølyst, B 32 Gonveien, B 33 Bergehaugen, B34 Bergeskogen, B 35 Drengskogen, B 36a og b Martineåsen I og II, B 37 Lomme, B 40 Ula, B 41 Amundrød, B 43 Solstad øst, B 44 Tanumåsen, B 45 Drengsåsen, B 46 Rønningen Helgeroa (også stort konfliktpotensiale), B 50 Eftang, B 53 Gubba, B 54 Eskedal, B 55 Eskedal, B56 Buadalen, B57 Gjone, Kvelde, B 58 Løveskogen, B 59 Torpefeltet, B 60 Eikenes, B 61 Berg, B 63 Kvelde "Sundby", B 64 Kvelde "Mangelsrød", B 65 Folvik vestre, B 66 Tjøllingvollen,

Næringsutbygging (21 felter):

N 01 Melø, N 03 Vardås Hedrum prestegårdsskog, N04 Grinda avfallsanlegg, N 06 Skallist, N 07 Anvik Kjær, N 08 Anvik Kjær, N09 Anvik Kjær, N 10 Donavall Anvik, N 11 Brunvall, N 12 Værvågen, N 13 Jahren gård, N 16 Omlidstranda, N 17 Fetangen, N 18 Rogn, N 20 Anvik normannbo, N 21 Anvik Normannbo, N22 Anvik Normannbo, N 23 ødegården, N 24 Ødegården Brunvall, N 25 Vrang Sund Brua, N 26 Klåstad,

Hyttefelter (19 felter):

H 01 Store Arøya, H 02 Eika store Arøya, H 04 Tanggård, H 07 Aske vest, H 08 Aske mellom, H 09 Askeskogen, H 10 hedlund, H 12 Anvik, H 13 nalum, H 14 Raugland, H 15 Grevle, H 16 lydhus, H 17 Lydhus vestre, H 25 store Arøya, H 26 Store Arøya, H 27 Store Arøya, H 28 store Arøya, H 28a + b "kardemommeby", H 29 a+ b + c Nalum,

3.2.2 Hegdal industriområde N 30 (Bisjord syd – industri anbefales av rådmannen . 224 dekar)

Vi vil på det sterkeste fraråde industri/kontor formål på området rundt Bisjord gård (Hegdal syd). Gården er en fredet lystgård, bygget med karaktertrekk fra Yttersø gård. Særegent uttrykk for en lokal lystgårdstradisjon, mer preget av lokal byggeskikk enn Yttersø. Fredet i 1923. Vi registrerer at gården er foreslått gitt formål industri/kontor. Vi vil bare bemerke at det innebærer en ny Yttersøsak. Reguleringsmessig ligger det da an til den svært uheldige kombinasjonen bevaring-/industri (jfr Jørn Holme: Kulturminnevern side:...). I dette tilfelle vil det være uforenlige planformål. Kulturminneloven har forrang fremfor Plan og bygningsloven slik at Kulturminnelovens formål bør være retningsgivende for arealbruksformålet rundt den fredede lystgården:

"Når det etter annen lov treffes vedtak som påvirker kulturminneressursene, skal det legges vekt på denne lovs formål" (KML §1)

Rådmannen beskriver konfliktene i saken slik:

"Hovedkonfliktene i reguleringsplanen var beslag av dyrka mark og konsekvenser for den vernede gården Bisjord Syd. Avgrensningen mot gården ble lagt i samarbeid med kulturminne-etaten i fylkeskommunen. Etter høringsrunden er det i tillegg til en del merknader innkommet

innsigelser fra fylkesmannen i Vestfold v/Fylkeslandbrukskontoret og Vestfold fylkeskommune v/Regionalavdelingen.”

Rådmannen karakteriserer Bisjord som ”vernet” gård. Betegnelsen gir et misvisende bilde av konsekvensene av foreslått arealbruk. Bygningen er fredet etter Kulturminneloven med de juridiske og forvaltningsmessige konsekvenser som følger av det. Vi peker på følgende viktige føringer i slike saker: **Kulturminneloven av 1978 styrket vernet av områder og den sammenheng kulturminner står i. Helhet og omgivelser er viktig, ikke bare enkeltstående bygninger. St.m. nr 58 – 96/ 97 vektla å sikre kulturminners fysiske sammenhenger som i økende grad er truet av store endringer i bruk av arealer. Påpeker at man de senere årene har lagt vekt på sikring av kulturminners opprinnelige miljø. St.m. 98-00 setter som nasjonal målsetting at tapet av kulturminner og miljøer skal minimeres og bevares i en tilstand som tilsvarer 1998 nivå. Varig vern gjennom fredning skal sikre viktige historiske kunnskapsverdier. Kulturminner og kulturmiljøer skal legge premisser for bruk og utforming av arealer og bygninger.**

Vi går sterkt inn for at Bisjord syd opprettholdes som jordbruksområde og at broforbindelse og veissystemer ikke bygges ut i front av anlegget til fortrenghet for Kiil gård og det gamle fergestedet fra 1700-årene. Vi anser Bisjord gård for å være blandt Larviks viktigste nasjonale kulturminner med spesielt sterk forankring i lokal byggeskikk og viktig som forklarende element i forhold til andre bygninger av nasjonal verdi. Bygningen er dessuten interiørmessig usedvanlig autentisk. Bygningstypen er sjelden i landsmålestokk. Lav første etasje og høy annen etasje som Yttersø, men med halvvalmet tak. Tilhører en liten gruppe lystgårder i Norge. Plasseringen i det åpne jordbruksterrenget med Lågen/fergestedet som vestre innramming gjør anlegget til et viktig landskapstrekk og historisk minne. Bisjord bør derfor behandles med tilbørlig respekt, noe foreslått arealplanformål ikke legger opp til. Vi reagerer sterkt på at arealdelens plankart ikke viser bevaringsformål på og rundt gården i det hele tatt. Kun formål kontor/industri. Vi er av den oppfatning at et tilstrekkelig område rundt gården om nødvendig bør vernes gjennom bruk av Kulturminnelovens § 19. I den sammenhengen vil vi bemerke at deler av området kan inneholde automatisk fredede kulturminner.

Rådmannen skriver at planens avgrensning ble laget i samråd med fylkeskommunen. Vi vil bemerke at kommunens opprinnelige fremlegg i saken ikke opplyste om fredningstatusen til Bisjord gård. Fylkeskommunens faglige vurderinger ble innhentet i neste runde og ikke tatt til følge. Vi stiller oss derfor undrende til rådmannens fremstilling av sakshistorien.

Det fremgår deretter at samme instans har varslet innsigelse mot planen i forbindelse med fredede Bisjord gård uten at det fremgår hva innsigelsen dreier seg om. Fylkeskommunen har i innsigelsen vurdert kommunens spesialområdeavgrensning på ca 5 mål som for smått til å gi tilstrekkelig beskyttelse og krever en korridor som sikrer en forbindelse til Lågen. Fortidsminneforeningen vil bemerke at vi mener innsigelsens arealkrav faglig sett er utilfredsstillende. Vi vil minne om de andre sterke konfliktområdene i saken, spesielt i forhold til jordvern og ikke minst den sterke folkelige motstand mot planen som fremkom i pressen og gjennom folkemøtet på Tjøllingvollen. Vi mener det ligger et uforsvarlig stort konfliktpotensiale i kommunens planer for området. Teksten er mangelfull og tildels misvisende og vi mener konfliktpotensialet ikke kommer tydelig frem. Fortidsminneforeningen går mot utbygging av Heggedal syd.

Hegdal. Utvidelse av industri området nordover og østover.

Vi mener en utvidelse av Hegdal industriområde østover og vestover er svært uheldig. Området er del av et kulturlandskap med høy status. En utvidelse vil trenge seg på det gamle gårdene Gjelstad, Rauan og Roligheten. Samlet utgjør de et hele som bør søkes bevart uten skjemmende omkransing av industribygg. Vi mener utbygging som dominerer åssidene ned mot Lågen vil være svært skjemmende for opplevelsen av et vassdrag med store natur og kulturkvaliteter. Områdene langs Lågen har spilt en historisk rolle innen fløting, lystgårdkultur, skipsbygging (Gjelstad) og fiske. Området er viktig i friluftssammenheng. Vi mener derfor det vil være uheldig å utvide industriarealene i retning nord og øst. Vi vil minne om at skogsområdene i det berørte område med stor sannsynlighet inneholder automatisk fredede kulturminner. Området som grenser til regnes som et kjerneområde i slik sammenheng. Fortidsminneforeningen går mot utvidelse av Hegdal industrifelt mot nord og øst.

Vedr. Fredriksvern, kartdelens formål: Vi ser at det gamle leirområdet i Stavern er markert med symbol og fargebruk etter eksisterende bruk: båndlagt Forsvaret. Det er ingen i dag som har tro på at slik bruk vil fortsette. Uansett fremtidig bruk vil den gamle delen av området være et nasjonalt viktig kulturminne hvor ikke bare bygningene, men også arealene mellom bygningene og i en viss utstrekning rundt leirområdet, vil være av nasjonal verdi å ivareta antikvarisk forsvarlig. Det er idag usikkert hvem som blir stående som fremtidig eier og hvor forvaltningsansvaret vil ligge. Leirområdet bør etter foreningens mening omfattes av en planlagt båndlegging etter Kulturminneloven som kan sikre at kulturverdiene i området blir respektert og utviklet på kulturminnefaglige premisser. Det bør da vurderes om områdefredning eller kulturmiljøfredning vil være riktig virkemiddel. Fortidsminneforeningen ber kommunen foreslå å båndlegge Fredriksvern verft etter Plan og bygningsloven i påvente av båndlegging etter Kulturminneloven.

Vedr. punkt 2.7 Fortetting. Rådmannen skriver: *"fortetting vil påvirke kulturminner og kulturmiljø. Det bør stilles strenge krav til utforming og tilpasningi områder somer av stor kulturhistorisk verdi."* Vi vil bemerke at begrepet fortetting bør diskuteres spesielt med tanke på kulturminner og miljøer. Kommunens dårlige håndtering av bevaringsregulerte områder bunner til dels i ensvak forståelse av formålet med bevaringsregulering og en manglende forståelse av områders særtrekk og karakter. Forskjellige typer av historiske anlegg og miljøer er uttrykk for forskjellige slags historiske modeller for organisering av objekter og grader av tetthet. Det innebærer at forskjellige områder med forskjellig historisk sosial basis og byggeskikk vil stille ulike krav til rom mellom objektene og innbyrdes organisering av dem. Manglende forståelse for dette kan medføre nedbygging av miljøer som bør beholde en større grad av åpenhet og rom samt ødeleggelse av historiske miljøer ved forkludring av typiske tun og gårdsplassmodeller. Vi mener det derfor er viktig å foreta en prinsippdiskusjon av fortettingsproblematikk i forbindelse med historiske miljøer og deres forskjelligartede krav. I bevaringsområder kan fortetting ikke være noen målsetting. Fortidsminneforeningen ber om en prinsipiell avklaring av kommunens holdning til fortetting i bevaringsregulerte områder og områder av stor kulturminneverdi. Fortidsminneforeningen mener at det i områder av høy kulturhistorisk verdi ikke bør tillates fortetting da det fjerner fra områdene kvalitetene som danner grunnlaget for verneverdien.

Vedr.punkt 3.4.4 Næringsutvikling i Lågendalen. Vi er enige i Rådmannens formuleringer og vil presisere at Fortidsminneforeningen ser viktigheten av at det legges til rette for en allsidig næringsdrift i forbindelse med utvikling av gårdstun. Skal gammel bygningsmasse tas i bruk må

bruken bygge opp under og være tilpasset bygningsmassen. Det forutsetter fleksibilitet fra det offentliges side i hva man mener bør tillates innenfor rammen av landbruksformål.

Vedr. punkt 3.4.5 Kultur i Lågendalen. Vi ser mye bra i Rådmannens tekst. Vi vil spesielt peke på behovet for registrering av kulturminner og spesielt verneverdig bebyggelse. Vi vil også peke på at enkelte bygninger som det gamle hovedhuset på lensmannsgården Reinemo, har en autentisitet i interiørene som burde tilfredsstillende kravene til en fredning etter Kulturminneloven. Opprinnelige elementer er ellers i så stor grad fjernet i bebyggelsen i distriktet at en registrering bør omfatte interiører der det er mulig. Vi tror forøvrig det er fullt mulig å finne en lokal byggeskikk for distriktet i noe videre forstand enn kun Lågendalen. En slik forståelse må antagelig adskille forskjellige historiske perioder. En type bygning er en klassisistiske villatype med halvvalm og kinavipp med røtter i nord-tyskland/danmark anno 1800. Stort sett oppført her fra ca 1820-40. Reinemo er et eksempel. I Tjølling er Lindhjem et godt eksempel. Bygningstypen viser den nære forbindelsen til bysamfunnet. En eldre mer tradisjonell bygningstype er de mer kompakte tradisjonelle gårdsbygninger med halvvalm uten svai fra slutten av 1700-årene og oppover.

Vi er overrasket over at området nedenfor Bommestad som et av de rikeste kulturområdene i Larvik ikke er tatt med som del av Lågendalen. Vi mener dette området bør med i en samlet Lågendalsvurdering og prinsipielt bør all ytterligere industriutvikling i dette området stanses.

Vedr.punkt 3.4.7 Boligbygging i Lågendalen. Under forutsetning av hensynstagen til kultur og naturverninteresser mener Fortidsminneforening at det i større grad bør arbeides for boligbygging i Lågendalen. Det vil kunne ta en del press vekk fra allerede pressede sårbare natur og kulturområder nærmere Larvik sentrum/Brunlanes/Tjølling.

Vedr. punkt 4.6.5 Kulturlandskapet (Farris) Vi vil bemerke at vi slutter oss til intensjonen om å opprettholde kulturlandskapet ved beite. Vi ser det som særdeles viktig å legge forholdene til rette for en skjøtsel, bl. a. ved beite, som ivaretar et tradisjonsrikt kulturlandskap.

Vi vil i denne sammenhengen bemerke at Stavernsøya tidligere har hatt beite som basis for et spesielt og vakkert kulturlandskap. Det ville være ønskelig om slik aktivitet kunne gjeninnføres.

Vedr. punkt 4.8.1 vil vi bemerke at trusler mot kulturminner ikke bare utgår fra ønske om kort-siktig økonomisk gevinst men også fra ønsket om økonomisk gevinst i lengre perspektiv. Setningen forstås lett som negasjon og kan lede til en forståelse av at langsiktig gevinst er en avveiningsfaktor i slike saker. Setningen har likevel mening i forhold til en kretsløpstankegang, men blir isolert sett polemisk. Isolert sett er en slikt måleapparat ikke vesentlig i forhold til viktige kulturminner. Kulturminneverdien i slike tilfelle kan etter vår oppfatning ikke måles mot økonomisk gevinst i seg selv. En samfunnsmessig avveining kan falle ut til fordel for vern eller gevinst avhengig av de bakenforliggende samfunnsinteressenes tyngde. Avveiningen bør gjøres på grunnlag av prioriteringene som ligger i nasjonale målsettinger, rundskriv og lovverket. Det bør stå i teksten: "økonomisk gevinst" uten ytterligere spesifisering eller presiseres at setningen må oppfattes i sammenheng med et kretsløpsregnestykke. Vi vil forøvrig anbefale å bruke setningen "det er i næringslivets langsiktige interesse å ta vare på kulturarven". Dette for å skille mellom den enkelte tilfeldige og kanskje kortlivede næringslivsinteresse og næringslivet sett i større perspektiv. I større perspektiv har alle byggende samfunnsinteresser nytte av at innbyggerne får oppfylt sine grunnleggende behov for å kunne oppleve natur og kulturminner.

Vedr. punkt 4.8.2 vil vi bemerke at verneplaner bør oppfattes som verneplaner. Formuleringen ”en mulighet til sterkere å fremheve kulturminnevern” er lite presis i den sammenhengen. Regulering til spesialområde for bevaring etter Plan og bygningsloven skal ha som hovedformål å sikre bevaring av det som inngår i planen. Andre formål som kombineres med bevaringsformålet skal være underordnet og bygge opp om dette. Derfor er f. eks. byggeformål uforenlig med bevaringsformål da verneplanens primære oppgave skal være bevaring. Vi mener teksten bør gis en klarere og mer presis formulering av hensikten med verneplaner. Vi mener Rådmannens formuleringer i forbindelse med regulering bør være juridisk presis og klar.

Vedr. punkt 5 Juridisk bindende bestemmelser og retningslinjer for saksbehandling:

§ 4 Rettsvirkningen av planen

Retningslinjer til § 4 Rettsvirkning av planen

a) Arealbruk avsatt i godkjente reguleringsplaner gjelder foran kommuneplanen dersom det er avvik.

1) Dersom arealdelen omhandler forhold som ikke er nevnt i reguleringsbestemmelsene, skal arealdelens bestemmelser gjelde.

b) Bestemmelser i godkjente reguleringsplaner gjelder foran arealdelen dersom det er avvik mellom bestemmelsene, med unntak av § 7 d) og e) om garasjer.

Vi viser til veileder til kommuneplanens arealdel 6.1, forholdet til eksisterende planer:

“arealdelen av kommuneplanen gjelder normalt foran eldre overordnede planer, eldre reguleringsplan og bebyggelsesplan. Dersom det blir vedtatt arealdel av kommuneplanen som fastlegger annen arealbruk enn forutsatt i eldre regulerings- eller bebyggelsesplan, bør kommunen snarest mulig endre regulerings- eller bebyggelsesplanen, eventuelt oppheve den. For å unngå tvil om arealangivelsen på kommuneplankartet er i samsvar med eldre reguleringsplan bør det angis i kommuneplanen hvilke eldre reguleringsplaner som fortsatt gjelder.”

Vi mener det er uheldig på generell basis å gi godkjente reguleringsplaner gyldighet foran nyere vedtak i arealdelen av kommuneplanen. Etter vår oppfatning er det et godt prinsipp at siste vedtatte lov gjelder. Kommuneplanens arealdel mister ellers effekten som redskap for opprydding i eldre og uhensiktsmessige planer og blir kun utfyllende og ellers ikkeforpliktende i forhold til eldre reguleringsplaner. Det vil antagelig være nødvendig med en oversikt over gjeldende reguleringsplaner om en slik effekt skal gjennomføres. Vi oppfordrer derfor i denne sammenhengen til å lage en slik oversikt og foreta en samlet planrevisjon slik at uhensiktsmessige planer eller bestemmelser kan bli luket ut. Vi oppfatter det slik at hensikten med kommuneplanens arealdel skal være å gi et overordnet og forpliktende styringsredskap. Miljøverndepartementet har anbefalt at gjeldende planer bør revideres med 10 års mellomrom. Dersom arealdelen gjøres overordnet og bindende i forhold til andre planer vil en slik effekt lettere oppnås, noe som vil styrke borgernes rettssikkerhet i forhold til å få revidert uhensiktsmessige planer uten å selv måtte ta initiativet overfor et tungt påvirkelig byråkrati. Vi ser at det vil medføre merarbeide for byråkratiet, men det vil vel være å foretrekke fremfor uhensiktsmessige planer og et system som er tungvint for de som skal betjenes av systemet.

Generelt vil vi peke på at Kommuneplanens arealdel virker meningsløs som styringsredskap om de enklete reguleringsplaner skal gå foran. Mange ville si at det er å holde politikerne for narr. Fortidsminneforeningen ber om at kommuneplanens arealdel overordnes eldre reguleringsplaner og gis bindende virkning uten generelle unntak.

Vedr. punkt 1.1 Statlig arealpolitikk siterer vi fra rådmannens tekst:

Rammene for arealbruken i kommunen er fastlagt i den nasjonale arealbrukspolitikken (St. meld. Nr. 29 (1996-97) "Regional planlegging og arealpolitikk"), gjennom fylkesplanen for Vestfold, Rikspolitiske retningslinjer og rundskriv fra departementene. Gjennom St. meld. Nr. 29 (1996-97) "Regional planlegging og arealpolitikk" har regjeringen markert at følgende politiske premisser skal tillegges større vekt i den regionale planleggingen:

- hensynet til biologisk mangfold,
- hensynet til utbyggingspolitikk og transportsystem,
- hensynet til estetikk og landskapsbilde og
- hensynet til funksjonshemmede

Vi viser til vårt punkt "Målsettinger som bør refereres til i tekstdelen". Vi mener sitatgrunnlaget er for snevert. Statlige prioriteringer fremgår også i andre stortingsmeldinger. Ved å bringe inn et mer dekkende grunnlag vil kulturminnevern også fremstå som et premiss som skal tillegges større vekt. Fortidsminneforeningen mener rådmannens fremstilling ikke er dekkende for statlig arealpolitikk i dag.

Vedr. punkt 1.2 Fylkesplan for Vestfold

I det etterfølgende gjengis de hovedmålene og tiltakene fra fylkesplanen som gir føringer for arealplanleggingen i kommunen.

Fortidsminneforeningen mener det er positivt at Rådmannen gir en fremstilling av Fylkesplanen for Vestfold

Vedr. punkt 2.2.6 Bevare landskap og kulturverdier

- Bevare kulturlandskap, silhuetter og linjedrag
- Bevare verneverdige bygninger og andre faste kulturminner
- Vektlegge estetiske verdier i all fysisk utforming (både eksisterende og nytt)

For å ta vare på stedsidentitet og landskapskarakter bør de kulturhistoriske verdiene i natur- og kulturlandskapet og i bygningsmiljøer bevares. Nedbygging av faste kulturminner bør unngås. Estetisk verdifulle enkeltbygninger, bygningsmiljøer og landskap bør bevares uten store tekniske inngrep.

Fortidsminneforeningen vil i siterte sammenheng vise til Stortingsmelding 98-00 som gir følgende nasjonale mål for bevaring av kulturminner og kulturmiljøer:

Strategisk mål: Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljø skal forvaltes og ivaretas som bruksressurser, og som grunnlag for opplevelse og videreutvikling av fysiske omgivelser. Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på i et langsiktig perspektiv som kunnskapsressurser og som grunnlag for opplevelser.

Nasjonale resultatmål: 1. Det årlige tapet av kulturminner og kulturmiljøer som følge av fjerning, ødeleggelse eller forfall, skal minimeres, og skal innen år 2008 ikke overstige 0,5% årlig. 2. Det representative utvalget av kulturminner og kulturmiljøer skal bevares i en tilstand som tilsvarer

1998-nivå, og fredete bygninger og anlegg skal ha ordinært vedlikeholdsnivå innen år 2010. 3. Den geografiske, sosiale, etniske og tidsmessige bredde i varig vernede kulturminner og kulturmiljøer skal bedres, slik at svakt representerte og manglende hovedgrupper er representert med flere objekter innen år 2004 i forhold til 1998-nivå.

Vedr. punkt 4 Oppfølging av Lokal agenda 21. Punktet inneholder etter vår oppfatning mange fine målsettinger, men vi savner større konkretisering i forhold til lokalmiljøet. Vi ser at ulike næringsgrupper og organisasjoner fremheves som samarbeidspartnere for kulturminnevernet. Vi savner fokusering på innbyggerne som eier og bor i gammel og verneverdig bebyggelse. Vi mener primærgruppen kulturminnearbeidet bør rettes mot er de menneskene som lever sine liv i, og vedlikeholder bygningsarven. De enkelte eiere av kulturarven er gruppen som faktisk råder over og har en bestemmende innflytelse på hvordan det går med kulturarven. De som eier de antikvarisk mest interessante bygningene er ikke nødvendigvis de mest samfunnsengasjerte. Vi savner også en målretting i forhold til det politiske miljøet som faktisk treffer vedtak som avgjørende bestemmer om kulturarven får leve videre. Ansvarliggjøring av det politiske miljøet er helt vesentlig for en god forvaltning av kulturarven. Fortidsminneforeningen ber om en mer presis innretting mot eierne av fredede hus og en erkjennelse av det offentliges veiledningsansvar. Ikke alle er engasjert i velforeninger og lag. Det er det konkrete enkelte gamle husets vedlikehold og stell som kan sikre at kulturarven bringes videre uten stort tap av autenticitet.

Vedr. punkt 4.8 Kulturminner og kulturmiljø

“Konflikter med kulturminner og kulturlandskap For å ivareta hensynet til kulturminner og kulturlandskap etter kulturminneloven er det krav om bebyggelsesplan i forbindelse med etablering av spredt bebyggelse. I kulturlandskap av nasjonal og regional verdi bør spredt bebyggelse som hovedregel ikke tillates. I områder av lokal verdi bør det stilles spesielle krav til bebyggelsens plassering og utforming.”

Med utgangspunkt i stortingsmelding nr 58 – 96/ 97 vektla å sikre kulturminners fysiske sammenhenger som i økende grad er truet av store endringer i bruk av arealer. Påpeker at man de senere årene har lagt vekt på sikring av kulturminners opprinnelige miljø. Vi mener det er viktig å lage et register som spesielt tar for seg enkeltobjekter av nasjonal og regional verdi. Registeret bør gi føringer for kulturminnefaglige krav til behandling av objektene omgivelser ved utvikling/endring av nærområdene. Vi vil bemerke at objekter eller landskaper av nasjonal verdi ikke nødvendigvis er lovbeskyttet av vedtak etter kulturminneloven. Mange viktige kulturminner og landskap er uten slik beskyttelse. Derfor er registrering viktig. Det vil i mange tilfelle være ønskelig å hindre ny bebyggelse rundt enkeltobjekter og det kunne være ønskelig at en registrering synliggjorde slike områder som ikke må oppfattes som bevaringsverdige kulturlandskap, men som beskyttelsessoner for fredede/nasjonale/regionale objekter, for å bevare deres naturlige omgivelser eller virkningen i miljøet. Vi vil poengtere at mange bygninger og miljøer av nasjonal interesse ikke er spesielt registrert og faller utenfor eksisterende regulering til vern. Fortidsminneforeningen ber om klarere og mer presis tekst i dette avsnittet.

